

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2011:3

Bokbussens roll för sina användare

Studie i en mindre kommun i Sverige

THERESE HANSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Therese Hansson**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Bokbussens roll för sina användare, Studie i en mindre kommun i Sverige

Engelsk titel: The mobile library's role for its users, study in a small community in Sweden

Författare: Therese Hansson

Färdigställt: 2011

Handledare: Roger Blomgren & Eva-Maria Flöög

Abstract: The purpose of this Bachelor thesis is to investigate which roles the mobile library has to its users in a small community in Sweden.

To reach this purpose I have focused on the following two research questions:

- Which are the different functions, social, cultural, educational or information-based, that the mobile library offers its users and which of these are used in reality?
- What purposes are there for the mobile library and how it is used by it's visitors?

To answer these questions I have interviewed four users of a mobile library and I have held e-mail interviews with librarians in charge of a mobile library as well as the head of the department of culture and peoples health in the community. As a base for my analyse I have also used a pilot study which I performed earlier in the spring of 2011.

My theoretical framework is based on the model of the public library's different roles made by Marianne Andersson and Dorte Skot-Hansen.

The result of this study show's that a mobile library isn't very different from a permanently located public library. The four different functions all exist, wholly or partly, in the mobile library.

Nyckelord: Bokbuss, bokbussverksamhet, mötesplats, kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum, socialt centrum och folkbiblioteksverksamhet

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bokbussens verksamhet i Sverige	4
1.2 Bokbussens verksamhet i en mindre kommun i södra Sverige	5
1.3 Problemformulering	6
1.4. Syfte	6
1.5. Frågeställning	6
2. Metod, urval och avgränsningar	7
2.1 Metod	7
2.2 Urval och avgränsningar	8
3. Forskningsöversikt	8
3.1 Vad gör besökaren på bokbussen?	9
3.2 Folkbibliotek som mötesplats	10
3.3 Bibliotekariens roll på bokbussen	10
3.4 Bokbussens uppdrag	11
3.5 Bokbussens för- och nackdelar	11
4. Teori	12
5. Resultat	14
5.1 Pilotstudie	14
5.2. Bokbussverksamhetens uppdrag i Småstad	15
5.2.1 Bokbussansvarig	15
5.2.2 Kulturchefen	16
5.3 Resultat av intervjuer med användarna	16
5.3.1 Informanterna	16
5.3.2 Boklån och utbud	17
5.3.3 Besöken på bokbussen	17
5.3.4 Andra aktiviteter på bokbussen	18
5.3.5 Bokbussen som mötesplats	19
6. Analys	19
6.1 Kulturcentrum	20
6.2 Kunskapscentrum	20
6.3 Informationscentrum	21
6.4 Socialt centrum	21
6.5 Bokbussens uppdrag och användningsområden	22
7. Diskussion	23
8. Slutsatser	24
8.1 Besvarande av forskningsfrågor	24
8.2 Avslutande slutsatser	24
9. Förslag till vidare forskning	25
10. Källförteckning	26
10.1 Opublicerat material	26
10.2 Publicerat material	26
 Bilaga 1	 I

1. Inledning

Sommaren 2010 hade jag möjligheten att arbeta på en bokbuss i Sverige och uppleva hur arbetet på ett mobilt bibliotek går till. Detta föranledde det stora intresse för bokbussar och dess verksamhet som jag nu har och är anledningen till mitt val av ämne för denna uppsats.

Bokbussar möter sina besökare på väldigt många hållplatser runt om i Sverige och även i andra länder. På hållplatserna kan besökarna låna litteratur, möta personalen och andra låntagare med mera.

Utgångspunkten för denna uppsats är den satsning som gjorts i den undersökta kommunen i denna uppsats, 2010 investerade de i en helt ny bokbuss för att kunna fortsätta den verksamhet som varit under tidigare år. Bokbussverksamheten är i styrdokument i kommunen underrepresenterad men det finns ändå en vilja som tydligt talar för att användandet av bokbussen ska vara så stort så möjligt.

1.1 Bokbussens verksamhet i Sverige

I Sigurd Möhlenbrocks skrev 1973 en introduktion till bokbussverksamhet som heter *Bokbussen kommer -: en introduktion till verksamheten*, kan läsas om den första verksamhet som kan sägas vara bokbussens föregångare. En hästdragen vagn med böcker som kunde lånas direkt på plats började 1859 åka runt i Warrington i England. Denna verksamhet var riktad mot arbetarklassen och blev i sammanhanget kortvarig. Bokbussens liv fick sin ordentliga start i USA 1907 i Hagerstown, Maryland. Även där var bokvagnen dragen av hästar och bestod av ett bestånd av 300 böcker. Efter utvärderingar drogs slutsatsen att det inte fanns någon bättre metod för litteraturen att nå befolkningen ute på landsbygden. Boken kunde genom bokvagnen komma till användarna istället för att de skulle behöva ta sig till boken. (Möhlenbrock s. 8)

Gunhild Bergqvist skrev 2003 sin magisteruppsats *Bokbussverksamhet, Effektiv decentralisering av svensk biblioteksservice?* Bergqvist skriver om problematiken med att avgöra vilken sorts biblioteksservice som är lämplig för befolkningen utanför tätbebyggelse. I Sverige började den första bokbussverksamheten 1948 i Borås. Det startades ingen liknande verksamhet i så många fler kommuner då de flesta var väldigt små och sådan verksamhet inte ansågs vara nödvändig. På mitten av 1900-talet genomfördes dock kommunsammanslagningar och många kommuner blev större både i befolkning och ytmässigt räknat. Sammanslagningarna ledde till en ökad efterfrågan av bokbussar på 1970-talet för att biblioteken skulle nå ut till sina användare. (Bergqvist s. 8)

I bibliotekslagen regleras att folkbibliotek ska finnas i varje kommun och tillhandahålla avgiftsfri utlåning av litteratur (Bibliotekslagen 1996:1596), vilket alla svenska kommuner uppfyller. År 2008 bestod folkbiblioteken av ca 290 huvudbibliotek, med drygt 990 filialer och därtill bokbussar och övriga utlåningsställen på till exempel äldreboenden. (Helmersson ur *Nationalencyklopedin*)

I *Nationalencyklopedin* står det skrivet att Sveriges folkbiblioteks huvuduppdrag är att främja och stimulera läsning, utbildning och kultur. Folkbiblioteken finansieras kommunalt och där i

ligger även budgeten för bokbussarna. Sedan 1990-talet har antalet filialer minskat, samtidigt som integrerade skolbibliotek och biblioteksfilialer ökat. Sedan 2000 har utlåning av traditionella pappersböcker minskat medan e-tjänsterna och utlån av DVD-filmer, musik och andra medier har ökat. År 2008 gjorde drygt 2,7 miljoner aktiva låntagare ca 68 miljoner besök på svenska folkbibliotek och lånade närmare 70 miljoner medier, varav ca 58 miljoner böcker. Barn är de flitigaste läsarna och står för ungefär hälften av alla boklån. (Ibid)

Bokbussar rullar i stora delar av Sverige i närhet av tätorter och i glesbygd. Varje buss uppskattas innehålla mellan 2000- 3000 böcker (*Nationalencyklopedin*, bokbuss). Sammanlagt har Sveriges kommuner 83 bokbussar som kommunerna själva står för medan 17 kommuner har tillgång till bokbuss genom samarbete med en annan kommun. Dessa bussar stannade tillsammans på 8 113 hållplatser under 2010, vari förskolor och skolor som saknar egna bibliotek är inräknade. (Kulturrådet rapport 09 s. 12) Öppethållandet på huvud- och filialbibliotek å ena sidan och bokbussar å andra sidan skiljer sig en del åt. 2009 uppgav huvudbiblioteken att de i snitt hade öppet 44 timmar i veckan, filialerna 24 timmar i veckan och bokbussarna 32 timmar i veckan. 1998 lånades det i snitt åtta böcker per invånare och år. 2009 har siffran sjunkit till drygt sex böcker per person och år på Sveriges alla folkbibliotek. (Ibid. s. 24f)

1.2 Bokbussens verksamhet i en mindre kommun i södra Sverige

I detta kapitel beskrivs hur användandet av kommunens bokbuss ser ut på en mindre ort i södra Sverige. Kommunen i fråga refereras härfter till det fiktiva namnet Småstad. Småstads bokbussverksamhet startade 1976 med en buss och utökades 1983 med ytterliggare en buss. I slutet av 1980-talet såldes den äldre bussen och verksamheten återgick till att omfatta en buss och så har den fortsatt fram tills idag. Bokbussen i Småstad har cirka 80 hållplatser som den besöker året runt. Härutöver finns ett begränsat antal tillfälliga sommarhållplatser för att möta önskemål från turister som besöker orten sommartid. Bokbussen är kommunens största filial under huvudbiblioteket och hade 2010 8126 besökare och lånar i genomsnitt ut 35 000 böcker och andra medier per år. (Småstad)

Syftet med bokbussverksamheten, fastslagen av kommunen i biblioteksplanen 2004, är att ge service till allmänheten från hållplatser som är utplacerade på landsbygden i förhållande till tillgång och närhet till de fasta biblioteken i kommunen. Bokbussen har dock ingen verksamhet riktad till förskola och skola. I biblioteksplanen är det fastslaget att verksamheten ska ha en form av decentralisering då kommunen till stor del består av befolkning i glesbygd. 2004 fanns redan planer på att införskaffa en ny bokbuss, då den dåvarande blivit för gammal, för att verksamheten skulle kunna fortsätta att på ett bra vis tillhandahålla sina användare en god service och verksamhet. Detta blev verklighet under 2009. (Småstad, biblioteksplan)

I Småstad görs en årlig enkätundersökning på alla folkbiblioteksfilialerna, där även bokbussen räknas in. Undersökningen ämnar få reda på hur användarna upplever sitt bibliotek och om det finns eventuella önskemål om förbättringar. Hösten 2010 genomfördes denna undersökning senast och negativa kommentarer uteblev helt, medan positiva var vanligt förekommande i det fält som gav möjligt till att lämna kommentarer. Samtliga som besvarade enkäten i bokbussen tyckte att det var viktigt att personalen gav dem boktips när de besökte bussen, 70 % att det

var viktigt att personalen är vänlig och trevlig och 50 % tyckte det var viktigt att personalen frågade om de behövde hjälp när de kommer till bussen. 10 % ansåg att bokbussens personal behövde bli bättre på dessa tre punkter. I kommentarfältet i enkäten fick verksamheten omdömen som ”Finns inget att klaga på eller förbättra!” ”Jag är helt nöjd!” ”Mycket bra service med allt!” och ”Är mycket nöjd med servicenivå och bemötande” (Småstad användarundersökning)

1.3 Problemformulering

Bokbussar av varierande storlek, utbud och innehåll rullar på väldigt många orter i Sverige och fyller många olika funktioner. Bokbussar har givna åtaganden i form av de traditionella biblioteksverksamheterna i hela sin mångfald.

En del av Sveriges befolkning väljer att leva i glesbygden men samtidigt sker de stora satsningarna ofta på att centralisera verksamheter till de stora städerna där en större population bor. Småstad har valt att decentralisera sin biblioteksverksamhet för att nå en större del av sin befolkning. En satsning av detta slag kan då drabba huvudbibliotek som möjligen inte får samma möjligheter som andra huvud- och stadsbibliotek att utvecklas och nå den population som är boende i städerna, men den politik som förs i kommunen visar ändå att politikerna är villiga att satsa på de människor som är boende i glesbygden.

För att förstå det här bättre blir det därför mer intressant att studera hur den mobila biblioteksverksamheten är utformad och förhåller sig till den stationära biblioteksverksamheten.

1.4. Syfte

Syftet med uppsatsen och undersökningen är att se hur bokbussens verksamhet och funktion ser ut i en specifik kommun, dels ur ett biblioteks och kommunalt ledningsperspektiv, dels från ett användarperspektiv.

1.5. Frågeställning

Syftet har brutits ner till följande frågeställning.

Vilken roll ska bokbussen ha för sina användare i Småstad kommun och vilken roll har den i praktiken?

Frågeställningen har delats upp i följande två forskningsfrågor.

- Vilka olika funktioner, sociala, kulturella, utbildnings- eller informationsbaserade, erbjuder bokbussen sina användare och vilka av dessa används i realiteten?
- Vilka intentioner från biblioteks och kommunal ledning finns för bokbussens verksamhet och hur används den av besökarna?

2. Metod, urval och avgränsningar

I detta kapitel presenteras uppsatsens metod, hur forskningsöversikten samlats in och hur intervjuerna har genomförts. I 2.2 redogörs för hur urvalet av informanter till intervjuerna gjorts.

2.1 Metod

För att få fram det empiriska materialet används kvalitativa, semistrukturerade intervjuer med fyra bokbussanvändare som valts ut med hjälp av bibliotekarier som arbetar på bokbussen.

En kvalitativ intervju leder till ett material som speglar individens uppfattningar av vad den upplevt och förstått. Fördelen med att genomföra en kvalitativ intervju är att det skapar ett djupt material. Kvalitativa intervjuer anses vara den metod som bäst kan besvara uppsatsens frågeställning genom att belysa den avgränsade målgruppens åsikter istället för att göra generaliseringar kring vad hela populationen anser. Att intervjuerna är semistrukturerade erbjuder möjligheten att kunna ändra läge mellan frågorna till den ordning det faller sig naturligt för respektive intervju och informant och för att det underlättar för både intervjuare och informant att genomföra en semistrukturerad intervju då möjligheten att omformulera frågorna ges. (Wildemuth s. 233)

Intervjuguiden skapades med intentionen att inte leda in informanterna i några särskilda tankegångar utan att de så fritt så möjligt skulle kunna berätta om sina upplevelser och tankar kring bokbussen. Guiden var inte låst till bara dessa frågor utan informanterna ombads ofta att utveckla vad de precis sagt. Intervjuguiden skapades för att uppfylla syftet och skapa ett material som ger svar på frågeställningen. Frågorna i guiden är baserade dels på frågeställningen, dels efter teorin för att på ett lämpligt sätt kunna analysera resultatet.

Intervjuerna genomfördes i tre av fyra fall hemma hos informanten för att de skulle känna sig så bekväma så möjligt. Valet av hemmamiljön berodde på att det kan finnas en fördel med att vara utanför biblioteksmiljön då denna skulle kunna färga informantens svar. En hemmamiljö ger även möjlighet till avskildhet och minimerar eventuella störande moment som kan finnas på en offentlig plats. Den fjärde intervjun genomfördes dock på kommunens stadsbibliotek då informanten inte hade möjlighet att ta emot mig i hemmet och kände sig mer bekväm att mötas på biblioteket.

Intervjuerna antecknades efter hand som den fortlöpte då detta kan upplevas mer naturligt och avslappnat av informanterna. Det finns dock en risk för att detaljer faller bort med denna metod, men den avslappnade miljön som intervjuerna genomfördes i gav möjlighet för förtydligande frågor och för att kunna anteckna de kompletterande svar informanterna gav. Varje intervju varade i cirka 30 minuter. Informanternas namn är fiktiva i resultatredovisningen av intervjuerna för att inte utelägna personerna.

Informationen rörande bokbussens uppdrag i Småstad kommun kommer från bokbussansvarige och kulturchefen i Småstad. Informationen samlades in genom e-postkonversationer med de båda och resultatet av dessa samtal finns att läsa i kapitel 5.2 Bokbussverksamhetens uppdrag i Småstad kommun. E-post konversationerna var inte strukturerade utefter en intervjuguide utan fungerade som ett samtal som efter hand som mer

information krävdes till empirin så ställdes fler frågor till bokbussansvarige och kulturchefen. Både bokbussansvarige och kulturchefen skickade även extra material efterhand som de tänkte kunde vara till nytta.

Analysen av det empiriska materialet skedde med hjälp av Andersson och Skot-Hansens teori som finns att läsas i kapitel 4. Resultatet från intervjuerna med användarna av bokbussen redovisas tematiskt utefter hur intervjuguiden är strukturerad. Analysen redovisas också tematiskt efter teorins uppbyggnad. Det empiriska materialet har analyserats genom att se vilka funktioner det är som erbjuds på bokbussen, om och hur de används och sedan har detta passats in i teorin för att se huruvida modellen fungerar även på bokbussverksamheten i Småstad.

2.2 Urval och avgränsningar

Urvalet av informanter till intervjuerna gjordes med hjälp av bokbussansvarige och en bibliotekarie på bokbussen i Småstad. Viss problematik kan föreligga med att urvalet kan påverkas av att bibliotekarien och bokbussansvarige själva presenterade förslag på vilka som skulle medverka i intervjuerna. Urvalet föregicks dock av en diskussion om vikten att få en bred grupp av informanter som till viss del kunde spegla bokbussens mångfald av användare. Med anledning av hur urvalet skett kan gruppen av informanter inte anses vara representativ för hela populationen och undersökningen kan därmed inte användas för att generalisera hela populationen. Undersökningen kommer därför att användas i syfte att belysa hur den avgränsade målgruppen uppfattar tjänsten som verksamheten erbjuder och hur de uppfattar bokbussens olika roller.

För att få en så bred insyn i frågan som möjligt har urvalet av informanter en spridning i åldrar och bostadsort. Fördelen med att ha en heterogen grupp är att upplevelsen av bussen kan vara olika och bokbussen kan på så vis betyda olika saker för individerna. Sammanlagt består informantgruppen av fyra informanter. Samtliga informanter har gemensamt att de använder bokbussen frekvent, men därutöver skiljer de sig åt. Tre av informanterna bor i samhällen av varierad storlek i kommunen, den fjärde i glesbygd. De är i åldrarna från 33 år upp till 80 år och alla utom en av deltagarna är kvinnor. Två av kvinnorna har barn som bor hemma. En av kvinnorna studerar, mannen är pensionär och övriga två är i arbetslivet.

I uppsatsen har undersökningen avgränsats till en mindre kommun i södra Sverige för att kunna se hur det ser ut i en specifik kommun, istället för att göra en generalisering kring hur det ser ut i hela Sverige. Avgränsningar görs även till användare i den valda kommunen och för att belysa bokbussens nuvarande situation har inga ickeanvändare tillfrågats. Huruvida bokbussen har en inverkan även på dem som inte använder den ligger således utanför avgränsningen för denna uppsats och kommer inte att beröras närmare.

3. Forskningsöversikt

Följande forskningsöversikt är en sammanställning över de texter som är relevanta för ämnet och som tillsammans beskriver bokbussverksamhetens roll och förmågor. De texter och författare som är representerade här är utvalda för att de är relevanta och belyser både den situation som har varit och den som råder avseende bokbussverksamhetens funktion och

användarnas roll på folkbibliotek och bokbussar. Genom sökningar i BADA, Borås Akademiska Digitala Arkiv, hittades de flesta av de uppsatserna som finns representerade i forskningsöversikten. Övrig litteratur har sökts upp via Libris.

Det finns relativt mycket skrivet om bokbussar i Sverige. Tyvärr är mycket skrivet på 1980-90-talet och dessförinnan. Det mer aktuella materialet som berör ämnet är främst uppsatser och kapitel ur böcker och därför består forskningsöversikten till stor del av detta, men även med inslag från en artikel och en del statistik.

Materialet i forskningsöversikten handlar dels om bokbussar och deras verksamhet, dels om stationär biblioteksverksamhet. Anledningen till att de båda berörs är att kunna belysa de specifika funktioner som bibliotek och bokbussar har och för att få en överskådlig blick över verksamheterna. Med en inblick i de båda verksamheterna kan sedan slutsatser kring eventuella olikheter och likheter dras.

Sammanlagt har cirka 100 kommuner i Sverige egen eller tillgång till annan kommuns bokbuss. (Kulturrådet rapport 09). Sedan 2008 har 26 folkbiblioteksfilialer lagts ner i Sverige. Statistik angående biblioteksanvändandet och därtill bokbussar angående 2010 är under produktion av Kungliga biblioteket och finns tyvärr inte tillgänglig än. (Kulturrådet)

3.1 Vad gör besökaren på bokbussen?

Helene Svenne genomförde 1995 en utredning angående bokbussverksamhet i glesbygd. Utredningen heter *I samma gamla hjulspår?* och genomfördes i samarbete med Gävleborgs landsting och Statistiska centralbyrån, SCB. Texten omfattar bland annat bokbussens framtid och en undersökning angående bokbusslångtagare i Ljusdals kommun. SCB fick 1994 i uppdrag av Ljusdals Kommunbibliotek och Bibliotek Gävleborg att genomföra en enkätundersökning som syftade till att undersöka främst bokbussens service till besökarna, bokbussen tillgänglighet och även dess marknadsföring. Enkäten genomfördes som en postenkät och 500 stycken enkäter sändes till en systematiskt utvald del av befolkningen. Urvalet delades in i åtta grupper efter ålder med storlek proportionellt till hela populationen. 71 % av enkäterna kom tillbaka, vilket gav ett underlag som kunde användas för att göra generaliseringar på hela populationen. Enkäten visade att 29 % av befolkningen det senaste året hade besökt bokbussen, varav kvinnor var mer frekventa användare än männen. Framförallt lån av skönlitteratur, barnböcker och facklitteratur är anledningen till användandet av bokbussen men en liten del av de tillfrågade lånade även andra medier. En mindre del av besökarna uppgav också att de besökte bokbussen för att få handledning i att söka information eller att själva söka information. (Svenne s. 15f)

Tina Andersson och Annie Jonsson skrev 2009 sin magisteruppsats *Bokbussens värde och funktion, En kvalitativ intervjuundersökning med bokbussanvändare och bibliotekspersonal* vid Borås universitet vari de använde Andersson och Skot-Hansens modell på ett liknande vis som kommer att göras i denna uppsats. Modellen kommer att beskrivas mer utförligt längre fram i kapitel 4, Teori. I uppsatsen skriver författarna att modellen fungerar bra för att beskriva hur bokbussens verksamhet ser ut och att bokbussens verksamhet, tillika användande, inte skiljer sig mycket från biblioteksverksamhet på stationära bibliotek. Alla informanter i studien ansåg att bokbussen hade ett stort värde för dem. (Andersson och Jonsson s. 57f)

3.2 Folkbibliotek som mötesplats

Framförallt huvudbiblioteken är idag en viktig mötesplats i samhällen och städer tack vare att de erbjuder ett utrymme som tillskillnad från många andra mötesplatser är gratis att använda. Biblioteken är en plats där alla kan mötas och vara villkorslöst. I *Bibliotek - mötesplats i tid och rum: en bok om demokrati* från 2000 har bland andra Sven Nilsson skrivit ett kapitel i ämnet biblioteket som mötesplats. Nilsson är fil. dr. och docent i litteraturvetenskap vid Lunds universitet och har varit verksam som kulturchef i Norrköping mellan 1985-1989 och stadsbibliotekarie i Malmö mellan 1989-1997. Nilsson identifierar ett behov av att biblioteken profilera sig och visar sina olika profiler som mötesplats i biblioteksverksamheten. Detta kan enligt Nilsson göras genom de många olika roller som biblioteken har. Allt från tidnings- och tidskriftsrummet, konstutställningar, läsesalar till framförallt bok- och informationsmöjligheterna som är i de närmaste oändlig i dagens till viss del digitala bibliotek. (*Bibliotek - mötesplats i tid och rum: en bok om demokrati*. s. 77f)

Göran Greider är en annan författare i ovannämnda bok. Greider är både författare och journalist som sedan 1999 verkar som chefredaktör för tidningen *Dala-Demokraten* och ofta deltar i offentliga debatter. Greider är bland mycket annat känd för att hålla sig på vänsterkanten i den politiska debatten. Greider beskriver i sin text sin övertygelse om att fungerande offentligheter, i detta fall bibliotek, är beroende av att människor kan möta andra människor i verkligheten. Greider menar att bibliotekets utveckling till informationscentrum, istället för bara utlåningscentral, inte påverkar dess existens, han menar att det kommer förbli en mötesplats och att biblioteket har en positiv inverkan på ett samhälle och dess invånare, även för dem som inte besöker och använder det. Dess existens enligt Greider räcker för att påverka människan positivt. (Ibid s. 97f)

3.3 Bibliotekariens roll på bokbussen

Margaretha Ullström har i sin bok *Samtal på bibliotek* beskrivit hur samtalen mellan bibliotekarie och användare på folkbibliotek går till. Hon beskriver både referenssamtalet och samtal om informationssökning och hur ett samtal kan gå till under en visning av bibliotekets lokaler. Ullström identifierar en efterfrågan av att bibliotekarier utvecklar sina kunskaper och handlingsförmågor i kommunikationen mellan sig själva och användarna. (Ullström s. 64f) I samtalet med användarna behöver bibliotekarien lyssna, bekräfta sitt intresse och ställa frågor till besökaren för att samtalet ska bli givande. Det är också viktigt att bibliotekarien har förmågan att både starta och avsluta ett samtal för att användaren ska känna sig bekväm och tycka att hon eller han har blivit sedd och hörd under samtalet och besöket på biblioteket. (Ibid s. 66ff)

Helena Rojšek skrev sin magisteruppsats 1999, *Femtio år med den svenska bokbussen: En undersökning av dagens bokbussverksamhet och dess historia* vid Uppsala universitet inom institutionen för kultur- och biblioteksstudier. Rojšek s undersökning visade att mycket av arbetet för bibliotekarierna på bokbussen består av att identifiera ett specifikt urval av böcker till specifika låntagare. Efter besökarnas egna intressen och önskemål samlar de lämpliga böcker som de sedan kan låna om de faller användaren i smaken vid nästa besök på deras hållplats. (Rojšek s. 45)

Lena Sanfridsson skrev 1989 en uppsats vid Lunds universitet som heter *Bokbussen och dess utvecklingsmöjligheter*. I denna kan vi läsa om hur Sanfridsson beskriver verksamheternas olika möjligheter för utveckling och vilka eventuella vägar som är bäst att gå. Sanfridsson anser att en fördel med bokbussen är att ”Bokbussverksamhet är det kvalitativt bästa och billigaste sättet för biblioteken att nå ut till människor i glesbygdsområden” (Sanfridsson s. 4). Fortsättningsvis skriver Sanfridsson om hur bokbussen är väldigt flexibel och ger möjlighet att i stor utsträckning anpassas till låntagarna, både genom hållplatser och genom bestånd. Utbudet ombord på bokbussar är i hög grad begränsad i sitt omfång och byts ständigt ut och den begränsade ytan på en bokbuss öppnar upp för en tydligare överskådlighet i hyllorna. Det lilla utrymmet gör även bibliotekariens närvaro mer påtaglig och närvarande. Bibliotekarien har stor möjlighet och tid att lära känna sina låntagare och erbjuda dem en hög personlig service. (Ibid s. 4f)

3.4 Bokbussens uppdrag

Gunhild Bergqvist författade 2003 sin magisteruppsats *Bokbussverksamhet, Effektiv decentralisering av svensk biblioteksservice?* I texten problematiserar Bergqvist hur användandet av bokbussar påverkar biblioteksverksamheten i en kommun. Bergqvist skriver även att bokbussen har många fördelar i jämförelse med utlåningsstationer, vilka är både ekonomiska och sociala. På bokbussen finns det utrymme för ett möte mellan användare och bibliotekarie. Bokbussverksamheten kan komma närmare människorna än vad en mindre filial kan göra och är betydligt mer flexibel och kan därför förändra sina turer efter de behov som uppstår. (Bergqvist s. 16f)

Bogren och Brinck genomförde 2007 en undersökning om hur bokbussar och dess verksamhet har skildrats i Biblioteksbladet mellan 1945 och 2006. Undersökningen resulterade i deras magisteruppsats som heter *Bokbussen kommer och går- men består? En undersökning av hur bokbussverksamhet skildrats i Biblioteksbladet 1945-2006*. De påpekar i uppsatsen att det länge diskuterats i branschen huruvida bokbussverksamhet är en uppsökande verksamhet. Uppsökande verksamhet förutsätter oftast tre olika kriterier, folkbildning, allmän service och social omsorg och riktas mot särskilda utsatta målgrupper som på egen hand inte har möjligheten att utnyttja folkbibliotekens ordinarie service. (Bogren och Brinck s. 15f) Den slutsats författarna når är att de två funktionerna mötesplats och uppsökande verksamhet inte bör särskiljas utan snarare att gränserna mellan de två suddas ut, mycket på grund av den ökade betoningen på bokbussens funktion som social mötesplats. (Ibid s. 61)

I Bibliotekslagen, § 2 regleras att folkbiblioteken ska arbeta för ”främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet” och att ”i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek”. (Bibliotekslagen 1996:1596) Tilläggen för att räknas som uppsökande verksamhet är den sociala omsorgen och att nå målgrupper som inte har möjlighet att själva ta sig till biblioteket.

3.5 Bokbussens för- och nackdelar

Den kritik som låntagarna riktade mot verksamheten i Rojšeks undersökning var att den hade dålig tillgänglighet och att bussen inte stannade tillräckligt lång tid på hållplatserna. Rojšeks kommer i undersökningen samtidigt fram till att de flesta av låntagarna uppskattar den service

som de erbjuds på bokbussen och att den sociala betydelsen som bokbussen har inte går att överskatta. (Rojšek s. 56ff)

I Svennes rapport kan läsas att det blir en utmaning för biblioteken att i framtiden stå som garant för ett jämlikt utbud av tjänster åt alla medborgare i ett föränderligt samhälle. Svenne skriver att det inte längre handlar om att passivt ordna samlingarna, utan att aktivt förmedla dem. Bibliotek av likartat innehåll försvinner, kvar blir lokalt specialiserade bibliotek, mer inriktade mot människornas behov än efter vad som kan anses vara god litteratur och att tillhandahålla allt av vad som överhuvudtaget produceras i form av böcker. (Svenne s. 34)

Urvalet på bokbussar är naturligt begränsat på grund av det utrymme som finns. Det kan vara både till ondo och av godo. Ett begränsat utrymme kräver att personalen gör det bästa av situationen och tar med det som är nödvändigt. Rojšek noterade i sin undersökning att trots att det kan vara en nackdel med ett begränsat bokbestånd så uppvägs det av fördelen med att bokbeståndet kan åskådliggöras och bli mer överblickbart för besökarna (Rojšek s. 60). Informationsoverload är ett begrepp som blivit mer och mer aktuellt då närheten och tillgängligheten till information idag är så stor. Med ett begränsat men välvalt utbud för besökarna kan ett sådant tillstånd undvikas.

Rojšeks identifierade 1999 en positiv framtid för bokbussarna i Sverige. Där bibliotekarierna samordnade sig och delade erfarenheter och bokbussar specialiseras mot särskilda målgrupper. En ljus framtid skönjades för att nå en större population som väljer att bo och verka i glesbygden. I sin diskussion tror Rojšek att framtiden kommer leda till att hållplatserna som bokbussarna stannar vid blir färre men att de istället kommer att utöka hållplatstiderna. (Ibid s. 60ff) Detta är intressant med tanke på den mötesplats som bokbussen kan identifieras som. Ett utökande av tiden på hållplatserna skulle kunna ge denna funktion en skjuts framåt, samtidigt som många användare kan bli lidande om deras hållplats dras in.

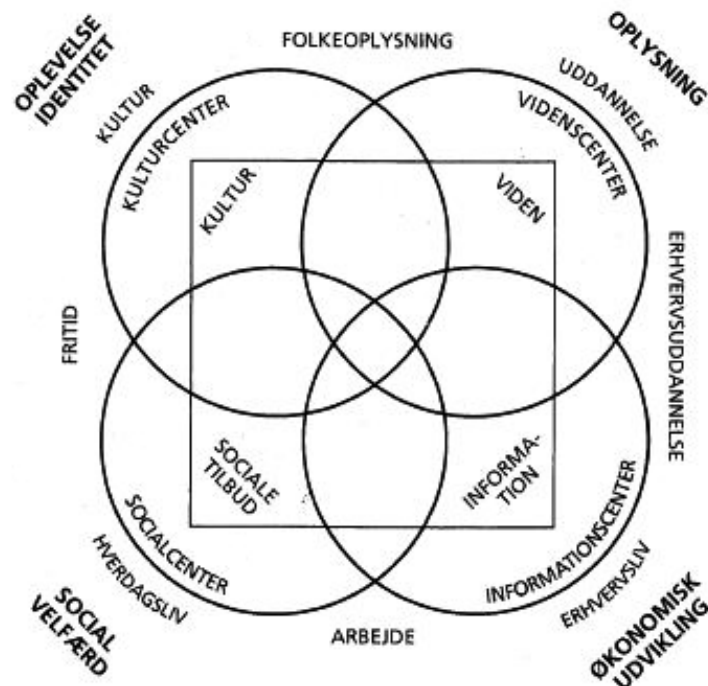
Med ”Vad är viktigt och mindre viktigt i ett bibliotek? Vad tycker användarna och vad tycker personalen och hur korresponderar deras respektive bilder med varandra och med verkligheten?” börjar artikeln *Användarna vill ha böcker- personalen ny teknik* skriven av Henriette Zorn för Biblioteksbladet. Zorn skriver om en rapport som heter *Olika syn på saken* som i sin tur är skriven av Anna Kåring Wagman som är utredare på Svensk biblioteksförning. Rapporten har undersökt vad användarna och personalen anser viktigt på bibliotek. Enligt Zorn framgår det i Kåring Wagmans rapport att användarna främst uppskattar kunnig personal, bra öppettider, överskådlighet, lättillgänglighet och att biblioteket erbjuder ett bra urval av böcker. Enligt rapporten prioriterar personalen precis som användarna kunnig personal och dess bemötande men tillskillnad från användarna ansåg de att ny teknik var viktigast och att en bra hemsida var väldigt viktigt. Även biblioteket som mötesplats var högt upp på personalens prioriteringslista, medan användarna inte tyckte denna funktion var så viktig. Zorn kommer till slutsatsen att både användare och personalen vet vad de vill ha ut av biblioteket men att vägen dit inte alltid överensstämmer. Vad gäller tillgänglighet och bemötande är de båda dock överens. (Zorn ur biblioteksbladet s. 19f)

4. Teori

En teori skapad av Marianne Andersson och Dorte Skot-Hansen har valts för att utreda bokbussens olika roller för sina användare. Dorte Skot-Hansen är forskare på Danmarks

Biblioteksskola på Institutionen för Biblioteks- och informationsvetenskap i Köpenhamn och mångtalig författare inom biblioteks- och informationsvetenskap samt kulturvetenskap. Marianne Andersson arbetar också på Danmarks Biblioteksskola samt Utvecklingscentret för folkupplysning och vuxenundervisning. Tillsammans skrev Andersson och Skot-Hansen 1994 boken *Det lokale bibliotek- afvikling eller udvikling* och i denna text presenterar de en modell som beskriver de olika sätt att använda sig av folkbibliotek.

Andersson och Skot-Hansens modell är indelad i fyra delar, vilka kan kallas folkbibliotekets fyra olika roller, alternativt huvudfunktioner. Modellen består av biblioteket som kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum och socialt centrum.

(Andersson och Skot-Hansen s. 18)

Kulturcentrum:

Bibliotek kan förmedla många olika kulturella upplevelser, exempelvis genom lån av böcker, tidskrifter, filmer och andra medier. Därtill erbjuds evenemang i form av författaraftnar, konstutställningar, barnteater och sagostunder med mera.

Kunskapscentrum:

Biblioteket kan fungera som ett kunskapscentrum genom tillgänglighet till uppslagsböcker, kurslitteratur, datorer för informationssökning och genom att erbjuda studieplatser för besökarna där de kan finna ro för att genomföra sina studier.

Informationscentrum:

På bibliotek finns det möjligheter att ta del av aktuell samhällsinformation och information som kan behövas i människors vardag och yrken. Hit hör även referensinformation, vilken finns med i kommunikationen mellan bibliotekarie och besökare.

Socialt centrum:

Bibliotek kan slutligen vara en plats som är öppen för alla, utan krav, där besökarna kan mötas, prata eller bara sitta ner och läsa. Den uppsökande verksamheten tillhör också rollen som socialt centrum, exempelvis Boken kommer verksamhet. Biblioteket kan på så vis bidra till sammanhållningen och gemenskapen i ett samhälle. (Ibid s. 19)

Andersson och Skot-Hansen påpekar i texten att modellen inte representerar en absolut verklighet utan snarare kan fungera som ett ramverk för en diskussion. Modellen är både överlappande och kan hänga ihop med såväl externa som interna faktorer, vilka påverkar då en tydlig profil skapas. Hur ett folkbibliotek används kan innefatta alla fyra delar av modellen, men kan också vara begränsade till en eller några stycken. Vad som sammanfattningsvis bör iakttas är att de fyra rollerna, som modellen visar på, överlappar varandra och kan vara svåra att särskilja. (Ibid s. 245)

Andersson och Skot-Hansens modell kommer i denna uppsats att användas för att undersöka hur användandet av bokbussen i Småstad ser ut. Andersson och Skot-Hansen skriver om hur användandet kan se olika ut på olika bibliotek beroende på vilka målgrupper som finns. Med hjälp av intervjuer med användarna av Småstads bokbuss undersöks om och hur modellen kan appliceras på dess verksamhet. Precis som med folkbiblioteken som Andersson och Skot-Hansen undersökte kan det vara så att delar av modellen går att applicera men andra inte. Beroende på resultatet kan det vara intressant att se huruvida den mobila biblioteksverksamheten skiljer sig från eller överensstämmer med den stationära biblioteksverksamheten.

5. Resultat

Det empiriska materialet har samlats in på tre olika vis: pilotstudie, intervjuer och diskussioner. Insamlingen inleddes med en pilotstudie under våren 2011 för att få en kunskapsbas i ämnet. Under pilotstudiens gång genomfördes dels observationer av besökarna och deras besök på bibliotekets bokbuss under en tur, dels en intervju med bokbussansvarige på biblioteket som även är en av bussens bibliotekarier. Förutom pilotstudien införskaffades allt material i Småstad, både genom diskussioner med bokbussansvarig och kulturchefen i kommunen samt genom fyra intervjuer med användare av bokbussen.

5.1 Pilotstudie

Pilotstudien genomfördes under våren 2011 på ett stadsbibliotek i en mellanstor stad i södra Sverige, vilken framöver refereras till som Mellanstad. Syftet med studien var att få en inblick i hur arbetet går till på bokbussar. I undersökningen framkom att arbetet på bokbuss skiljer sig från arbetet på ett huvudbibliotek eller en filial. Bibliotekarien som intervjuades har erfarenhet från både huvud- och filialbiblioteksarbete och därtill arbete på bokbuss.

Bokbussbibliotekarien i Mellanstad poängterade främst att hon anser sig ha en närmare kontakt med de användare hon träffar på bokbussen jämfört med kontakten med användarna på stadsbiblioteket. Besökarna på bokbussen är generellt mer kontinuerliga i sina besök på bokbussen och användarna är naturligt också mycket färre på bokbussen. Detta gör det möjligt för bibliotekarien att tillhandahålla en mycket mer personlig service på bokbussen.

Bibliotekarien anser sig ha en stark kännedom om sina bokbusslångtagares läsvanor och önskemål. Hon uppger att hon på bokbussen har större utrymme för att möta individens specifika behov. På stadsbiblioteket i Mellanstad som hon även arbetar på är besökarna tusentals fler och möjligheten för den personliga ”önskemålsservicen” som är möjlig på bokbussen är i princip omöjlig på stadsbiblioteket. Bibliotekarien beskriver referenssamtalet närmast som en ”frågesport”, vilket sätter stora kompetenskrav på bibliotekarien och hennes förmåga att föra samtalet med användaren för att komma fram till vad det är som eftersöks eftersom bibliotekarien normalt inte känner sin låntagare på stadsbiblioteket. Denna press finns inte på bokbussens personal i samma utsträckning utan där kan pressen istället handla om att bibliotekarien förväntas veta vilka böcker eller andra medier som passar den specifika låntagaren.

5.2. Bokbussverksamhetens uppdrag i Småstad

Avsaknaden av övergripande styrdokument eller liknande avseende bokbussens uppdrag i kommunen innebär att följande material om bokbussverksamhetens uppdrag i Småstad kommer från konversationer via e-post med bokbussansvarige i kommunen och kommunens Kulturchef.

5.2.1 Bokbussansvarig

Bokbussansvarige har jobbat på kommunens bokbuss sedan 1984, initialt i kombination med andra deltidstjänster, men sedan senaste årsskiftet på heltid. Målen med verksamheten är att fungera som en mötesplats, på alla hållplatser. Bokbussansvarige vill med verksamheten öka tillgängligheten till bibliotek för alla, oavsett ålder och sysselsättning, genom att bli ”bokbussen - där du bor”, vilket är mottot för bokbussen. Bokbussen ska bidra till att hålla landsbygden levande genom att göra det lättare för människor att söka kunskap och få läsoplevelser.

På bussen ska det finnas ett bra bokbestånd. Besökarna ska hitta de böcker som nämns på tv och i radio och tidskrifter, samtidigt som det är viktigt att besökarna ska kunna bli rekommenderade en titel de inte visste att de skulle kunna vara intresserade av. Ofta är det då lite snävare litteratur som oftast inte hamnar i strålkastarljuserna lika mycket som populärlitteraturen gör. Referensamtalen tar stor plats på bokbussen säger bokbussansvarige. Personalen på bussen pratar mycket med besökarna om böckerna de läst och om böckerna de ska låna.

På bussen har det alltid visats barnteater gratis vid ett eller ett par tillfällen per år. Då stannar bussen vid tre hållplatser och i genomsnitt 20 barn brukar komma till varje föreställning. Dessa tillfällen är alltid lika uppskattade menar bokbussansvarige.

Det är väldigt sällan som personalen på bokbussen får klagomål på servicen på bussen. Senaste åren har de mottagit några klagomål om att tiden de står på hållplatserna är för korta, men det kan de som arbetar på bussen inte ta åt sig av personligen då det handlar om vilka ekonomiska utrymmen som finns i kommunen. Klimatet mellan personalen och besökare på bussen är väldigt bra. De är alltid två stycken som arbetar på bussen, en chaufför/biblioteksassistent och en bibliotekarie, vilket troligtvis bidrar till den goda stämningen eftersom personalen alltid hinner med att prata lite med varje besökare.

Personalen har genom åren blivit bekanta med människorna i sin låntagarkrets, vilket nästan är oundvikligt på bussen. Bokbussansvarige avslutar med att

Vi pratar med våra låntagare om allt från litteratur och andra allmänna saker, men inget direkt privat. Men många av våra låntagare träffar sina grannar och vänner på bussen och pratar om allt möjligt. Det är ju också målet, vi vill fungera som en mötesplats.

Bokbussansvarige

5.2.2 Kulturchefen

Bokbussen är kommunens största filial, både vad gäller antalet besökare och antalet lån per år. Anledningen till att det inte finns några uppsatta mål för bokbussverksamheten är att den anses vara som vilken av de andra filialerna som helst och att den enda skillnaden är att den förflyttar sig runt i kommunen. Kultur- och Fritidsnämnden har emellertid slagit fast att bokbussen ska möjliggöra en utökad service till sina medborgare i kommunen, med vilket menas att bussen ska kunna användas till mer än bara som bokbuss, till exempel som vallokal, för kommunal information, medborgarservice med mera.

5.3 Resultat av intervjuer med användarna

Utifrån forskningsfrågorna skapades intervjuguiden som låg till grund för intervjuerna med bokbussanvändarna. Intervjuguiden finns att läsa i bilaga 1. Informanterna består av Studenten, Pensionären, Dagmamman och Mamman. Deras namn kommer inte att avslöjas utan de identifieras med hjälp av deras levnadsvanor. Deras åldrar varierar från 33 till 80 och Mamman och Studenten har båda barn boende hemma som även de besöker bussen.

Resultatet från intervjuerna redovisas tematiskt för att bättre få fram tankarna kring bokbussen och dess verksamhet. Att redovisa resultatet tematiskt hjälper även till att belysa de delar som är gemensamt för användarna och i vilka hänseenden de skiljer sig från varandra.

5.3.1 Informanterna

Dagmamman är en 60-årig kvinna som arbetar som dagmamma med verksamheten i sitt hem. Hon lånar mycket böcker i sitt arbete för att läsa för barnen. Dagmamman bor i en mindre by i Småstad kommun.

Mamman har fyra barn boende hemma och ett utflyttat. Hela familjen besöker och lånar böcker på bokbussen. Mamman är 41 år och familjen bor i glesbygden utanför staden i Småstads kommun.

Pensionären är den enda manliga informanten och han är 80 år och bor med sin fru i en större samhälle i Småstad kommun. Paret besöker bokbussen så ofta den kommer till deras hållplats och sedan de flyttade från staden i kommunen har de slutat använda sig av huvudbiblioteket då de föredrar servicen på bokbussen.

Studenten är en 34-årig kvinna från en av de mindre byarna i kommunen där hon bor med sin sambo och deras tre barn. Hela familjen besöker kontinuerligt bokbussen, var för sig eller tillsammans. Studenten besöker även biblioteket på sin högskola men får mycket hjälp av personalen på bussen vad gäller studielitteratur.

5.3.2 Boklån och utbud

Informanterna besöker alla bokbussen så ofta den kommer till deras hållplats. Detta varierar från en gång i veckan till varannan vecka. Alla fyra har besökt bussen sedan deras hållplats kom till eller sedan de flyttade till området vid den hållplats de nu använder. Ingen av informanterna använder sig av något annat bibliotek förutom Studenten som även använder sig av högskolebiblioteket där Studenten är verksam.

Nej jag använder inga andra bibliotek. Varför? Jo men jag är så nöjd med bokbussen. Innan vi fick bokbussen här i byn var jag tveksam. Det kändes så tunt med en liten buss istället för en ordentlig filial, men sen den kom så är det mycket större utbud och variation. Vilket kanske är konstigt då bussen är mycket mindre.

Dagmamman

När det kommer till vad informanterna lånar på bokbussen skiljer de sig från varandra. Studenten lånar väldigt mycket litteratur kopplat till sina studier. Pensionären lånar gärna mycket facklitteratur inom genrererna historia, geografi, konst och psykologi. Både Mamman och Studenten har barnen med sig på bussen så ofta får de kassar med sig hem fyllda med barn- och ungdomsböcker. Dagmamman lånar också väldigt mycket barnböcker till barnen hon har hemma hos sig i sitt arbete. Bland skönlitteraturen är det både skrivna böcker och ljudböcker som lånas av informanterna, medan filmer är det endast Mamman som lånar på bussen. I fråga om tidskrifter är det Pensionären och Mamman som står för lånen. Mamman lånar bland annat mycket ljud- och bildtekniska tidskrifter som hon och hennes sambo använder sig av i sitt yrke. Den enda som inte lånar skönlitteratur till sig själv är studenten som inte känner att det finns tidsutrymme för det i sin vardag. Gemensamt för alla informanterna är att de lånar väldigt mycket böcker, från fem till trettio stycken per informant och lånetillfälle. Det enda informanterna uppger saknas på bussen är dagstidningar, men de förstår samtidigt att det tyvärr inte finns möjlighet att sitta ner och läsa dem på bussen den korta tid bussen stannar vid hållplatserna.

5.3.3 Besöken på bokbussen

När informanterna ombads att fritt berätta om ett besök på bokbussen blev berättelserna relativt snarlika. Informanterna förbereder sig oftast inför ett besök, de plockar ihop de böcker som skall lämnas tillbaka och ser till att vara där i tid. Den enda som inte ville vara på hållplatsen direkt när bussen ska anlända är Pensionären som upplever det som att de andra besökarna har för bråttom både på och av bussen, vilket Pensionären tror kan bero på den lilla tid som bussen stannar på hållplatsen. Mamman däremot säger att barnen i princip kastar sig ut genom dörren så fort de ser att bussen är på väg.

Informanterna uppger att de ombord på bussen tittar runt och söker efter nya böcker. De får alltid mycket hjälp av personalen med tips och råd kring olika böcker. Ofta har bibliotekarien

med sig ett par eller flera olika böcker som plockats ut speciellt till informanterna. De utvalda böckerna kan de under besöket titta igenom för att se om de är vad de söker. Speciellt Pensionären och Studenten uppskattar detta. De båda hävdar att de utplockade böckerna oftast är precis vad de söker efter. Studenten uppskattar också den service hon erbjuds när det gäller litteraturen hon behöver till sina studier.

Jag lånar väldigt mycket studielitteratur och får alltid hjälp med att fjärlåna allt jag behöver. Enda nackdelen är att den ibland dröjer så det kan hända att jag sitter på en tenta utan boken jag försökt få tag på, men nästan alltid är det bara att lämna in en lista och så hjälper de mig att hitta texter på internet och hämtar hem böcker som jag kan hämta på bussen veckan efter. Jättebra!

Studenten

De fyra olika informanterna har alla liknande besök på bussen som sedan fortsätter med att de pratar med personalen om böcker, väder, politik med mera.

Det är alltid roligt att diskutera med personalen, inte för att vi tycker likadant men för att de är så trevliga.

Mamman

En stor del av besöket, förutom att låna litteratur, består av att informanterna pratar med de andra besökarna medan de letar i hyllorna. Informanterna uttrycker det som att det blir ett möte utöver det vardagliga mötet med grannarna.

Besöken på bokbussen varierar mellan tio minuter och en halvtimme, mest beroende på hur länge bussen stannar på hållplatsen. Informanterna är eniga om att det inte är ett problem för dem och de andra besökarna på deras hållplatser att utnyttja hela den tiden bussen stannar på deras hållplats.

5.3.4 Andra aktiviteter på bokbussen

Förutom Pensionären har alla informanterna vid ett eller flera tillfällen varit på bussen då det varit barnteater, vilket varit väldigt uppskattat. Pensionären tycker inte att det behövs någon liknande aktivitet, till exempel teater eller författarbesök för vuxna, då det erbjuds så mycket liknande aktiviteter för vuxna och pensionärer inom andra verksamheter i kommunen. De informanter som har medverkat på barnteatern tyckte inte heller att verksamheten behöver utvecklas utan att den fyller det behov som finns både avseende innehåll och frekvens.

Alla informanterna hade uppfattat att det var möjligt att genomföra sitt val i förra riksdagsvalet på bussen men ingen av dem gjorde det. De uppskattade dock att möjligheten fanns. I fråga om annan kommunal information så tyckte de inte att det fanns någon sådan information på bussen. Mamman tog dock gärna till sig den information som hon ofta hittade på bussen rörande olika kulturella evenemang. Samtliga informanter uppger att de alltid läser på datorskärmen som finns på bussen, med rullande information kring bussens verksamhet och ny litteratur de fått in. Informanterna får ofta tips från skärmen om nya böcker de skulle vilja låna. Utöver skärmen får de väldigt mycket tips och råd från personalen. Ingen av informanterna har använt sig av den dator som finns tillgänglig för besökarna att använda.

På bussen finns en dator för besökarna att använda, både för att söka i katalogen men den är också uppkopplad till Internet. Ingen av informanterna har dock använt sig av den, då de uppger att de inte har något behov av det. Två av informanterna uttrycker att de flesta har datorer hemma nu för tiden och att allt de behöver veta angående vad som finns på bokbussen kan de få reda på med hjälp av personalen. Pensionären menar också att de böcker han lånar blir källan till informationen han söker, varav facklitteratur är en favorit.

5.3.5 Bokbussen som mötesplats

Personalen är enligt två av informanterna höjdpunkten med bokbussbesöket.

Personalen är det bästa med bokbussen! De ställer upp på ett helt annat vis än vad dom gör inne på stadsbiblioteket. Det blir en dialog på bussen och dom verkar glada när man kommer, och intresserade. Man får en relation till dom.

Pensionären

Informanterna uppger alla att de känner att de lärt känns personalen på bokbussen, både bibliotekarieassistenten/chauffören och bibliotekarien. Det hinner oftast prata lite med personalen om hur böckerna de lånade senast var, om de var bra eller dåliga och vad de skulle vilja låna härnäst. Det pratas ofta om hur det står till och både personalen och besökarna undrar om en besökare är sjuk eller bortrest om denna inte kommer på ett besök som den brukar. På bussen blir det enligt besökarna mycket prat, med både grannar, bekanta och personal. Informanterna berättar att de ofta byter boktips med de andra besökarna. Att det finns en möjlighet att träffa grannarna genom bokbussen uppskattar informanterna.

Det blir ett annorlunda möte med grannarna när de också kommer dit. Inte det vanliga när man möts vid tomtgränsen. Ett litet avbrott från det vanliga. Speciellt på vintern är det bra då man är lite mer inne och inte träffas så mycket.

Mamman

Informanterna uppger alla att bokbussen inte är en plats att sitta ner på, varken för att prata, studera eller läsa. Det finns varken utrymme eller tid för något sådant, men även om tiden är knapp och utrymmet begränsat tycker alla informanterna att bokbussen är en bra mötesplats och ett utrymme alla kan känna sig välkomna till.

Bokbussen bidrar till att bryta klasserna, alla kan känna sig välkomna oavsett om de har högutbildade föräldrar

Studenten.

6. Analys

Nedan följer analysen av det empiriska materialet som bearbetas med hjälp av Andersson och Skot-Hansens modell över folkbibliotekets fyra olika roller, vilken presenterats i kapitel 4. Analysen presenteras tematiskt efter modellens teman för att få ett helhetsintryck av resultatet.

6.1 Kulturcentrum

Alla informanterna tar stor del av det utbud som erbjuds gällande böcker, tidskrifter och andra medier. Samtliga informanter lånar många böcker och i många olika genrer och tre av fyra har tagit del av det utbud som erbjuds i form av barnteater. Informanterna är eniga om att de kulturella aktiviteter som erbjuds barn är tillräckliga och det finns inga önskemål om aktiviteter riktade till vuxna. Detta kan bero på, som pensionären uttryckte det, att det redan finns ett tillräckligt stort utbud från andra organisationer för att täcka det behov som finns.

Den begränsade efterfrågan och det lika begränsade utbudet av kulturella evenemang talar för att bokbussens roll som kulturcentrum är liten. Intentionen är dock att bokbussen ska fungera som ett kulturcentrum. Kulturutbudet på bussen utöver litteratur är emellertid tunt. De broschyrer som finns ombord läser Mamman gärna, men annars finns inga andra delar av de klassiska kulturinslagen närvarande, exempelvis konst eller musik. Kanske finns det ingen efterfrågan och möjligen inget utrymme, men i intervjuerna framkommer att informanterna tar del av den kultur som förmedlas i bokbussen och verkar även tycka att det utbud som finns är tillräckligt. Om ett större kulturutbud hade funnits på bokbussen kanske den varit uppskattad, men samtidigt stannar bokbussen på varje hållplats under en högst begränsad tid. Det är alltså tveksamt om det finns utrymme för besökarna att både njuta av eventuella konstutställningar och låna böcker eller om det i så fall skulle behövas en utökning av tiden bokbussen har på hållplatserna.

6.2 Kunskapscentrum

Då bokbussen är en begränsad yta med begränsade öppettider kan man tro att det är omöjligt för bussen att ha rollen som kunskapscentrum. Det visade sig emellertid att användarna till stor del nyttjar bokbussen som ett kunskapscentrum genom den litteratur de lånar på bussen, speciellt studenten som lånar väldigt mycket studentlitteratur. Även Mamman lånar tidskrifter i syfte att förkovra sig i sitt yrkesliv medan de två andra informanterna söker kunskap till privata ändamål.

Den dator som finns ombord på bussen för besökarna att använda är det däremot ingen som nyttjar. Informanterna förklarade att det kunskapsbehov de har när de är på bussen i de allra flesta lägen kan avhjälpas av personalen. Personalen bör således räknas som en kunskapskälla som används av bussens besökare avseende böcker, litteratur och övrig information. Studieplatser finns det av naturliga skäl inga ombord på bussen och därav används bussen inte heller i någon större utsträckning för det ändamålet.

Från beslutsfattarna verkar det inte finnas några intentioner att bokbussen ska fungera som ett kunskapscentrum utöver de kanaler som i dagsläget finns tillgängliga för besökarna ombord på bussen.

Bokbussen kan omöjligen erbjuda studieplatser för sina besökare och har på plats väldigt liten tillgång till uppslagsböcker och kurslitteratur. Dess dator för informationssökning och framförallt dess serviceinriktade personal bidrar dock till att anse bussens vara ett kunskapscentrum, även om dessa nyttjas i varierande utsträckning av informanterna.

6.3 Informationscentrum

Informanterna själva uppger att de inte alls tar del av någon information på bokbussen utöver information kring bokbussens verksamhet eller innehåll. Vid följdfråga uppger dock alla att de t.ex. vid val till riksdag får mycket information kring var och hur de kan rösta i kommunen. En orsak till att informanterna inte ansåg sig söka information på bokbussen kan bero på ordet information och dess otydlighet. Kanske söker informanterna information utan att de tänker på det.

Vad gäller kommunal information tycker informanterna inte heller att det finns någon sådan på bussen, förutom Mamman som tycker att det alltid finns broschyrer och liknande att ta del av. Dessa broschyrer innehåller bland annat information om olika kulturella evenemang i närkommunerna. Användarna själva antyder att den information de tar del av på bokbussen gagnar dem i deras vardag, främst genom de böcker och tidskrifter de lånar. Informationsspridningen därutöver handlar om bokbussens verksamhet, vilken de får från personalen eller datorskärmen ombord med rullande nyheter och statistik angående bokbussen.

Bokbussansvarige lägger stor tyngd vid att kunna rekommendera litteratur och hjälpa användarna hitta böcker de kommer att uppskatta. Referenssamtalet är en viktig del av bibliotekariens arbete på bokbussen, precis som på stationära bibliotek. Genom referenssamtalet lär bibliotekarien på bokbussen känna sin låntagare och dess intressen. Besökaren lägger även de stor vikt vid referenssamtalet och uppskattar högt den hjälp de får av personalen på bokbussen. Bokbussen fungerar som ett informationscentrum främst genom referenssamtalen mellan personal och besökare.

På bokbussen finns det alltså möjligheter att ta del av aktuell samhällsinformation och information som kan behövas i människors vardag och yrken. Den nära kontakten med bussens personal innebär att besökarna har de bästa möjligheterna att få referensinformation, vilket bekräftas av informanterna. Med anledning härav bör bokbussen anses uppfylla rollen som informationscentrum.

6.4 Socialt centrum

Två av informanterna använder själva ordet mötesplats när de beskriver bokbussens verksamhet. På bussen möter alla informanterna, förutom personalen, även grannar och bekanta från området där de bor och ges möjlighet att umgås med dem en stund. På bussen finns dock inte tid eller utrymmen för att sitta ner och umgås. Informanterna antyder dock att det begränsade platsutrymmet att umgås på ett positivt vis tvingar fram ett intimare möte mellan de som arbetar där och besökarna än på ett stationärt bibliotek där ytorna naturligt är större. Personalen är alltid närvarande och inom räckhåll för att rådfrågas och är även så serviceinriktade att de på ett aktivt sätt visar hur besökaren är välkommen. Atmosfären ombord på bussen, som bland annat Pensionären talar om, visar att personalen spelar en avgörande roll för att bussen ska fungera som ett socialt centrum. Samtidigt som det är socialt att möta och prata med personalen ombord så faller det in informationssöknings- och referensfrågor i samtalen som kan vara besökaren till hjälp i vardagen eller yrket.

Både beslutsfattarna i kommunen och besökarna trycker på att bokbussen ska och bör fungera som en mötesplats. Båda parterna säger också att den i realiteten gör det. Bokbussen i Småstad är därför absolut en plats som är öppen för alla där besökarna kan mötas och prata och bussen måste utan tvekan anses uppfylla rollen som socialt centrum.

6.5 Bokbussens uppdrag och användningsområden

Målen för bokbussens verksamhet är många. De verksamhetsmål som framkommit i denna uppsats inbegriper att bussen ska fungera som ett kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum och socialt centrum. Tyngdpunkten verkar i praktiken främst ligga på att vara ett kulturcentrum och socialt centrum. Kommunen vill erbjuda samhälls- och kommunalinformation, men antingen förmedlas den inte så att den uppmärksammas av informanterna eller så är den inte närvarande på bussen. Kommunen vill även att bussen ska fungera som ett kunskapscentrum där besökarna kan utveckla sina kunskaper både privat och yrkesmässigt genom den litteratur de erbjuder och denna roll uppfyller den, dock inte de övriga delarna av definitionen av kunskapscentrum.

Bokbussen ska fungera som en mötesplats och erbjuda aktuell, efterfrågad litteratur men även litteratur inom smalare genrer och böcker som kan anses svårare. Bussens roll som mötesplats och socialt centrum är slående och mycket verkar handla om det personliga mötet med låntagaren och att kunna erbjuda den service som efterfrågas. Samtidigt som personalen jobbar för att ta fram de böcker som efterfrågas finns det en strävan efter att bredda sina låntagares litterära smak. Både bokbussansvarige och en av informanterna, Pensionären, talar om hur personalen försöker lyfta fram böcker som inte nödvändigtvis hamnar i strålkastarljus i tv och radio utan tillhör de lite snävare genrerna.

Alla informanterna bekräftar att bokbussen fungerar som en mötesplats. Av informanterna kan det tolkas som att bussen är en mötesplats både genom mötet med personalen men även med de andra låntagarna. Både bokbussansvarige och informanterna talar om hur det har uppstått en bekantskap mellan varandra och informanterna säger att de uppskattar att kunna möta grannar och bekanta på en annan plats än i samhällena eller vid tomtgränsen.

Målet med den utökade servicen som kulturchefen pratar om har informanterna till vis del tagit del av. Barnteater var ett återkommande inslag som tre av fyra informanter har gått på. Däremot har ingen av informanterna valt att använda sig av möjligheten att nyttja bokbussen som vallokal. Verksamheten syftar även till att förmedla samhällsinformation till sina användare, men detta är inget som informanterna uppfattar att de tar del av.

Viktigaste delen i bokbussens uppdrag ligger vid lån av böcker och andra medier och att fungera som en mötesplats, både enligt informanterna och de verksamhetsansvariga. Ett huvud- eller filialbibliotek med stationär verksamhet måste inte som Andersson och Skot-Hansen påpekar innefattas av alla funktionerna i teorimodellen. Detta innebär att bokbussverksamheten och huvud- och filialbiblioteksverksamheten i största mån kan sägas likna varandra och fungera på liknande vis. Bokbussens betydande roll som mötesplats tyder ändå på en viss skillnad.

En annan tydlig skillnad i de olika biblioteksverksamheterna är begränsningen i tid och fysiskt utrymme som bokbussen verkar på, vilket gör att funktioner som kräver yta, lugn och ro och avskildhet inte är möjliga. Att sitta ner och studera på bokbussen finns det inte

möjlighet till, men trots detta finns där större möjligheter till informationssökning än vad som används. Bokbussens roll som informationscentrum skulle kunna vara möjlig i större utsträckning. Det finns en dator tillgänglig för informationssökning och det finns kunnig personal ombord för konsultation vid behov. Rollen som informationscentrum skulle också kunna utvecklas genom att ytterligare kommunal- och samhällsinformation tillgängliggörs på bussen, men av intervjuerna framkommer att besökarna inte känner ett behov av detta.

Resultatet av pilotstudien i Mellanstad tyder på att samtalet mellan personal och besökare skiljer sig från motsvarande samtal på ett stationärt bibliotek. Den sociala faktorn i bokbussens verksamhet är en viktig del enligt bibliotekarien på bokbussen i Mellanstad eftersom närheten till låntagaren underlättar hennes arbete med att upprätthålla den goda service som erbjuds.

7. Diskussion

Andersson och Jonsson genomförde 2009 en liknande undersökning och fann att bokbussens verksamhet inte skiljer sig från den stationära biblioteksverksamheten. Den slutsats som Andersson och Jonsson drar är inte långt ifrån den slutsats som kan dras efter denna undersökning. Många av de delar som Andersson och Skot-Hansen beskriver i teorin finns att hitta i den verksamhet som bokbussen i Småstad bedriver. Delar av teorin faller dock bort, ganska naturligt med tanke på bussens mobila funktion. Det finns inga utrymmen för avskildhet där besökarna kan sitta ner för samtal, inte heller kan besökarna finna ro till studier, eller tid för den delen. Däremot kan verksamheten till viss del återfinnas i alla de fyra olika delarna modellen tar upp.

Den tidigare forskningen antyder att biblioteken i Sverige fyller en stor funktion både för dem som använder den och för dem som inte gör det, bara genom att finnas tillgängligt. Bokbussen når tack vare sin mobilitet människor ute på landsbygden som annars på grund sitt geografiska läge hade hamnat utanför den gemenskapen.

Svenne skrev att biblioteken i framtiden kommer vara mer specialiserade mot specifika målgrupper och vi kan anta att detsamma kommer gälla för bokbussarnas verksamhet. Det kan då sägas ställa högre krav på bokbussarna än på de stationära biblioteken med tanke på det begränsade utrymme bibliotekarierna har att arbeta på i bussarna. Samtidigt verkar bibliotekarierna vara vana vid att specificera sitt utbud efter de användare de har och deras önskemål och behov. Kanske kan bokbussen begränsningar inför denna utmaning även innebära en stor fördel i och med dess personal och deras förmågor.

Zorn skrev om undersökningen som gjorts kring vad användarna respektive personalen anser vara viktigt på bibliotek. Då bokbussen skulle kunna ses som en folkbiblioteksfilial på hjul är det intressant att jämföra det resultatet med vad som framkommit genom intervjuerna med bokbussanvändarna i Småstad. Användarna i Småstad och även bokbussansvarige värderar båda bokbussens roll som mötesplats högt, vilket skiljer sig från de användare och personal som deltog i Kåring Wagners undersökning. Kanske finns ett större behov av en mötesplats för människor ute på landsbygden än vad det finns för dem bosatta i städer och tätbebyggelser där det sociala utbudet ofta är större. En sak som Kåring Wagners undersökning visar och som stämmer överens med resultatet i denna uppsats är att utbudet av litteratur i olika former är viktigt, oavsett hur det tillgängliggörs.

Bokbussen kan enligt Bogren och Brinck liknas vid Boken kommer verksamheten. Många av användarna uppskattar det bemötande de får när de besöker bokbussen, precis som många uppskattar avbrottet från vardagen när de får besök från Boken kommer personalen. Precis som Boken kommer tar sig ut till sina låntagare möter bokbussen sina låntagare i närheten av deras bostad. Bokbussen kan därför anses vara en hybrid mellan Boken kommer och en filial. Samtidigt som låntagaren har möjlighet att strosa bland hyllorna och leta efter böcker slipper de samtidigt att ta sig in till biblioteket i byn eller staden. Denna hybridfunktion kan vara en av de största fördelarna med bokbussar, möjligheterna blir i de närmsta oändliga.

8. Slutsatser

För att förtydliga resultatet av undersökningen inleds slutsatsen med att upprepa forskningsfrågorna och därpå ett sammanfattande svar av vad undersökningen visat på.

8.1 Besvarande av forskningsfrågor

- Vilka olika funktioner, sociala, kulturella, utbildnings- eller informationsbaserade, erbjuder bokbussen sina användare och vilka av dessa används i realiteten?

Bokbussverksamheten i Småstad fyller de fyra olika funktionerna som är representerade i Andersson och Skot-Hansens modell. Men tyngdpunkten ligger vid att bokbussen verkar som socialt och kulturellt centrum, med inslag av utbildningscentrum och informationscentrum både i fråga av vad som erbjuds användarna och vad de i realiteten använder.

- Vilka intentioner från biblioteks och kommunal ledning finns för bokbussens verksamhet och hur används den av besökarna?

Den kommunala ledningen och bibliotekets beslutsfattare i fråga om bokbussens verksamhet har intentionerna att bokbussen skall fungera som en mötesplats för sina användare. Därtill skall bokbussen fungera som ett kulturcentrum i fråga om att erbjuda litteratur i olika utförande och genom barnteater. Bokbussen används enligt dessa premisser. Bokbussen skall enligt kulturchefen också fungera som ett informationscentrum men denna funktion är inget som användarna i någon större omfattning har brukat, dock är informanterna införstådda i att möjligheten finns.

8.2 Avslutande slutsatser

Bokbussen fyller en stor roll som mötesplats trots de begränsningar de har i utrymme och tid på hållplatserna. Ett av bokbussens mål är att den ska fungera som en mötesplats, vilket informanterna upplever att den gör. Informanterna nyttjar det kulturella utbud som erbjuds på bokbussen och använder sig även av de kunskapskällor som finns möjliga att tillgå, förutom datorn. Informanterna är medvetna om vilken information som finns att tillgå på bokbussen och tar till viss del till sig denna.

Bokbussverksamheten i Småstad har många likheter med stationära bibliotek. De fyra rollerna från teorin finns alla representerade ombord på bokbussen. Beroende på tidsmässigt och fysiskt utrymme faller delar av rollerna bort, men huvudsakligen fyller bokbussen alla funktioner. Sannolikt skiljer det sig mycket mellan olika bokbussar, men i fallet Småstad visar undersökningen att informanterna upplever att bokbussen fungerar som ett kulturcentrum och socialt centrum med inslag av kunskapscentrum och informationscentrum. Precis som skaparna av modellen påpekar så fyller inte alla bibliotek alla fyra rollerna, men de olika rollerna överlappar ofta varandra, vilket även gäller för Småstads bokbuss.

Det begränsade utrymmet och närheten mellan bibliotekarie och låntagaren är, vad denna undersökning visar på, en skillnad mellan arbetet på bokbuss och stationära bibliotek. En av bokbussens främsta fördelar som uppenbarar sig efter undersökning i Småstad är just att bokbussen har möjlighet att ta sig runt till användarna där de bor så att de även har möjligheten till ett biblioteksbesök som är lika villkorslöst som ett besök på stadsbiblioteket för en person bosatt i stan.

Genomförandet och resultatet av undersökningen är pålitligt. Insamlingen av det empiriska materialet har genomförts på ett sätt som ger ett resultat som speglar de tillfrågade individernas upplevelser av bokbussen i Småstad kommun. Resultatet kan inte användas för generaliseringar men kan vara användbart för personalen dels på den undersökta bokbussen. Resultatet av undersökningen kan även vara relevant för personal och beslutsfattare rörande andra bokbussar i fråga om planering av den egna bokbussens verksamhet.

De som inte använder bokbussen kan här inte omtalas då de inte varit tillfrågad men de som är tillfrågade säger alla att de högt värderar den service som de erbjuds och att bussen och dess personal på många vis är ett uppskattat inslag i vardagen.

9. Förslag till vidare forskning

Biblioteket som mötesplats har blivit ett allt mer populärt forskningsområde de senare åren då folkbibliotekens roll i samhället varierar stort och det sker många förändringar i branschen i och med digitalisering av information. Samtidigt läggs fler filialer ner och bokbussarna får en större yta att ta sig runt på för att nå bibliotekens besökare. Det är emellertid ovisst om hur bokbussen långsiktigt kan fungera som en mötesplats med tanke på hur lite tid de ofta har på varje hållplats och vidare forskning i ämnet kan behövas. I denna uppsats har även berörts hur arbetet på bokbuss skiljer sig från arbetet på ett huvudbibliotek eller filial. Vidare undersökningar i ämnet hur yrkesrollerna skiljer sig åt inom samma bransch är därför ett förslag, likaså hur besökaren samspelar med personalen på bibliotek och bokbussar för att nå den information de söker.

10. Källförteckning

10.1 Opublicerat material

Intervjuresultat från intervjuer med informanterna Dagmamman, Mamman, Pensionären och Studenten.

Pilotstudie Mellanstad

Pilotstudie genomförd av Therese Hansson på ett stadsbibliotek i en kommun i Skåne, våren 2011

Småstad

Småstad biblioteksplan

Småstad användarundersökning

Referenser till Mellanstad och Småstad finns i författarens ägo.

E-post konversationer med bokbussansvarige och kulturchefen i Småstad.

10.2 Publicerat material

Andersson, Marianne & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. København: Danmarks Biblioteksskole

Andersson, Tina & Jonsson, Annie (2009) *Bokbussens värde och funktion. En kvalitativ intervjuundersökning med bokbussanvändare och bibliotekspersonal* Högskolan i Borås: Magisteruppsats

Bergqvist, Gunhild (2003) *Bokbussverksamhet, Effektiv decentralisering av svensk biblioteksservice?* Högskolan i Borås: Magisteruppsats

Bibliotek - mötesplats i tid och rum: en bok om demokrati. (2000). Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med SAB:s demokratigrupp

Bibliotekslagen 1996:1596

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19961596.htm> [2011-04-26]

Bogren, Martina & Brinck, Tove (2007) *Bokbussen kommer och går- men består? En undersökning av hur bokbussverksamhet skildrats i Biblioteksbladet 1945-2006* Högskolan i Borås: Magisteruppsats

Helmersson, Dicte. Folkbibliotek. Ingår i *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig via <http://www.ne.se/bibliotek/det-svenska-biblioteksvasendet/folkbibliotek> [2011-04-05]

Kulturrådet

<http://www.kulturradet.se/sv/statistik/bibliotek/Folkbibliotek/> [2011-02-10]

Kulturrådet rapport 09

http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2010/bibliotek_2009.pdf [2011-02-12]

Möhlenbrock, Sigurd (1973). *Bokbussen kommer -: en introduktion till verksamheten*. Lund: Bibliotekstjänst

Nationalencyklopedin, bokbuss

<http://www.ne.se/lang/bokbuss> [2011-04-06]

Rojšek, Helena (1999). *Femtio år med den svenska bokbussen: en undersökning av dagens bokbussverksamhet och dess historia*. Uppsala: Uppsala univ., Institutionen för kultur- och biblioteksstudier

Sanfridsson, Lena (1989). *Bokbussen och dess utvecklingsmöjligheter*. Lunds universitet: Uppsats

Svenne, Helene. (1995) *I samma gamla hjulspår? En utredning om bokbuss i glesbygd*. Westerlund och söner Boktryckeri AB: Gävle

Ullström, Margaretha (2005) *Samtal på bibliotek. Om samtalet som arbetsmetod i biblioteksarbetet*. Lund : Grahns Tryckeri AB

Wildemuth, B. M. (2009). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Zorn Henriette. Användarna vill ha böcker- personalen ny teknik. *Biblioteksbladet*, 2011 (4) 19-20

Intervjuguide bokbussanvändare

1. Ålder, kön och civilstånd? Antal hemmaboende barn?
2. Hur ofta går du på bokbussen?
3. Hur länge har du besökt bokbussen?
4. Vad brukar du låna?
5. Kan du beskriva ett besök på bokbussen?
6. Förutom att låna böcker, tidningar m.m. på bokbussen, är det något annat som ingår i ditt besök?

Har det varit några planerade upplevelser som du deltagit i?

Söker du information på bokbussen?

Hur socialt tycker du ett besök på bokbussen är?

7. Vad är det som är bra/dåligt med bokbussen?
8. Använder du dig av några andra bibliotek?